

CANMEDS
COMPETENTIESET VAN
HBO-VERPLEEGKUNDE
HOGESCHOOL VAN AMSTERDAM

2de EDITIE

REDACTIE:

John de Best

Jos Dobber

Corine Latour

Lynette Menting

© 2016 HBO-Verpleegkunde | Faculteit gezondheid | Hogeschool van Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Overname van (delen) uit dit boekje uitsluitend met bronvermelding

Leeswijzer

In dit boekje vindt u achtereenvolgens een uitwerking van 1) de competentieset, uitgewerkt in indicatoren per competentie, 2) de drie complexiteitsniveaus uitgewerkt voor complexiteit van zorg, complexiteit van context, en complexiteit van redeneren, en 3) ten slotte het niveau van zelfstandig functioneren, uitgewerkt in drie zelfstandigheidsniveaus. Hieronder worden de competentieset, de complexiteitsniveaus en de zelfstandigheidsniveaus kort ingeleid en toegelicht.

Deze competentieset met de beroepscompetenties van de HBO-Verpleegkundige is gebaseerd op het opleidingsprofiel BN2020. De competenties die in dit profiel beschreven staan, zijn onverkort in onze competentieset overgenomen. Daarnaast hebben we twee competenties toegevoegd die wij als HBOV van de HvA belangrijk vinden, en die niet, of slechts beperkt, in de BN2020-competenties verwerkt zijn. Eén van deze competenties is op het interprofessioneel samenwerken gericht (competentie 6a), de andere competentie stelt ethisch handelen centraal (competentie 9a).

De competenties zijn meetbaar gemaakt door elke competentie te voorzien van indicatoren. Deze indicatoren zijn gebaseerd op de competentiebeschrijvingen in het Opleidingsprofiel BN2020, en op de indicatoren uit onze 'oude' competentieset uit 2013. Overigens, de indicatoren per competentie zijn niet volledig. De beschreven indicatoren zijn voorbeelden van het type gedrag dat onder de betreffende competentie valt. Afhankelijk van de stagesituatie kunnen de beschreven indicatoren al dan niet relevant zijn. Het kan ook voorkomen dat de student in stagesituaties functioneert die niet in de indicatoren beschreven worden. In dat geval kunnen de wel beschreven indicatoren helpen om te bepalen bij welke competentie dit functioneren het best te plaatsen is.

Naast de competentieset zelf bevat dit boekje een omschrijving van drie competentieniveaus. Omdat bij een deel van de competenties het *zorgverlenen* door de student centraal staat, bij een ander deel de *context* waarin de student functioneert, en bij een derde deel het *redeneren* van de student, zijn de complexiteitsniveaus voor deze drie gebieden uitgewerkt.

Zo kan bijvoorbeeld bij de competenties waarbij zorgverlenen centraal staat, voor eerstejaarsstudenten bij complexiteitsniveau 1 'laagcomplexe zorg' gekeken worden in welk soort zorgsituaties deze student geacht wordt te leren functioneren.

Aan het begin van de stage heeft de eerstejaarsstudent nog veel hulp en ondersteuning nodig, en werkt nauwelijks zelfstandig. Gedurende de stage functioneert de student steeds zelfstandiger. Aan het einde van de stage wordt van de student verwacht op *het eerste competentieniveau* (vrijwel) zelfstandig te functioneren. De mate van zelfstandigheid van de student is met behulp van het aangepast ZelCom-model (Bulthuis, 2013) te bepalen in een van drie zelfstandigheidsniveaus. Voor elk competentieniveau geldt dat de student bij de start aanvankelijk op een laag zelfstandigheidsniveau functioneert (Z1), en zich via een gemiddeld zelfstandigheidsniveau (Z2) naar een hoog zelfstandigheidsniveau (Z3) ontwikkelt.

Beroepsrol 1 Zorgverlener

De rol van de verpleegkundige als zorgverlener is gericht op het vakinhoudelijk handelen. De verpleegkundige is vaardig in het klinisch redeneren en in het uitvoeren van verpleegkundige zorg. De verpleegkundige richt zich op het domein van de unieke reacties en ervaringen van mensen met gezondheid, ziekte, kwetsbaarheid of beperkingen, en aansluitend bij de eigen kracht van de zorgvrager, in welke omgeving of omstandigheid zij zich ook bevinden. Daarbij heeft de verpleegkundige speciaal oog voor het versterken van zelfmanagement van mensen, voor zover mogelijk.

Competentie 1

Complexiteit van zorg en van redeneren

De verpleegkundige stelt op basis van klinisch redeneren de behoefte aan verpleegkundige zorg vast op lichamelijk, psychisch, functioneel en sociaal gebied, indiceert en verleent deze zorg in complexe situaties, volgens het verpleegkundig proces, op basis van evidence-based practice.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Stelt zichzelf en anderen kritische vragen, denkt analytisch en probleemoplossend.
- Redeneert over vragen en gezondheidsproblemen van de zorgvrager, over interventies, en over doelen, om zo tot de best mogelijke zorg voor de zorgvrager te komen.
- Plaatst de verpleegkundige redenering in een multidisciplinaire context.
- Indiceert op basis van klinische redeneringen de aard, duur, omvang en het doel van de benodigde verpleegkundige zorg.
- Gebruikt bij het indiceren de sociale kaart van de regio, en de geldende financiële kaders.
- Beschrijft en organiseert de geïndiceerde zorg, en wijst de zorg toe aan de juiste zorgverleners.
- Monitort de uitvoering van de geïndiceerde zorg, en past indien nodig de indicatie en de zorg aan.
- Voert het verpleegkundig proces systematisch uit: verzamelt gegevens, stelt verpleegkundige zorg vast, stelt interventies vast en stelt een verpleegplan op, voert de interventies uit, verzorgt en begeleidt de zorgvrager, evalueert het proces, de zorginhoud, en de randvoorwaarden.
- Stelt te allen tijde de zorgvrager centraal; speelt effectief in op de beleving van de zorgvrager.
- Draagt zorg voor het welbevinden van de zorgvrager, en heeft zorg voor diens omgeving.
- Verantwoordt op professionele gronden de eigen beroepsuitoefening, in ieder geval op grond van evidence-based practice (EBP), de beroepscode, en relevante wetten.

Competentie 2**Complexiteit van zorg**

De verpleegkundige versterkt (zo ver als mogelijk) het zelfmanagement van mensen in hun sociale context. Zij/hij richt zich daarbij op gezamenlijke besluitvorming met de zorgvrager en diens naasten en houdt hierbij rekening met de diversiteit in persoonlijke eigenschappen, etnische, culturele en levensbeschouwelijke achtergronden en ideologische overtuigingen.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Heeft oog voor de gevolgen van de gezondheidsproblemen op lichamelijk, psychisch, functioneel, en sociaal gebied.
- Ondersteunt de zorgvrager bij het realiseren of handhaven van een zo groot mogelijke mate van autonomie in het dagelijks functioneren.
- Stimuleert en benut de eigen mogelijkheden van de zorgvrager en diens naasten.
- Wisselt informatie uit met de zorgvrager en diens naasten over keuzemogelijkheden en voorkeuren, en bespreekt deze met de zorgvrager en diens naasten (mits de zorgvrager hier toestemming voor geeft).
- Streeft besluiten na waarmee zowel de zorgvrager, diens naasten, als de verpleegkundige kan instemmen.
- Erkent de zorgvrager als autonoom en zelfstandig individu die zelf de regie heeft over het eigen leven, en accepteert diens autonome beslissingen.
- Houdt rekening met verschillen in persoonlijke eigenschappen, etnische, culturele en levensbeschouwelijke achtergronden en ideologische overtuigingen. Schat de gedachten en gevoelens van de zorgvrager in, en anticipeert hierop.
- Schat de gezondheidsvaardigheden in (het kunnen vinden, verkrijgen, begrijpen, gebruiken van gezondheidsinformatie bij het nemen van gezondheidsgerelateerde beslissingen).

Competentie 3**Complexiteit van zorg**

De verpleegkundige indiceert en voert verpleegtechnische (voorbehouden) handelingen uit op basis van zelfstandige bevoegdheid of functionele zelfstandigheid zoals beschreven in de wet Big.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Schat de eigen bekwaamheid ten aanzien van verpleegtechnische handelingen adequaat in.
- Indiceert verpleegtechnische handelingen en wijst deze toe aan de juiste zorgverleners.
- Voert als zelfstandig bevoegde verpleegtechnische (voorbehouden) handelingen uit.
- Voert als functioneel zelfstandige verpleegtechnische (voorbehouden) handelingen uit.

Beroepsrol 2 Communicator

De rol van verpleegkundige als communicator is gericht op effectieve informatie-uitwisseling. De verpleegkundige kan de informatiebehoefte van de zorgvrager en diens netwerk inschatten en vaststellen. De verpleegkundige houdt in de communicatie rekening met persoonlijke factoren van de zorgvrager en diens naasten.

Competentie 4

Complexiteit van zorg

De verpleegkundige communiceert op persoonsgerichte en professionele wijze met de zorgvrager en diens informele netwerk, waarbij voor optimale informatie-uitwisseling wordt gezorgd.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Laat de communicatie aansluiten bij de ervarings- en belevingswereld en de mogelijkheden van de zorgvrager en zijn omgeving.
- Houdt rekening met persoonlijke factoren zoals leeftijd, etnische, culturele en levensbeschouwelijke achtergrond, taalbeheersing, kennis- en begripsniveau, emotie, copingstijl en draagkracht.
- Luistert actief en informeert de zorgvrager en diens naasten op zodanige wijze dat deze geïnformeerde keuzes kan maken.
- Zorgt voor wederzijdse informatie-uitwisseling.
- Gaat samen met de zorgvrager na welke informatiebronnen betrouwbaar en van toepassing zijn en welke niet.
- Bevordert de communicatie van de zorgvrager met alle betrokkenen, houdt de communicatie in stand en ondersteunt deze.
- Zet verbale en non-verbale communicatievaardigheden adequaat in.
- Herkent verstoringen in de communicatie en maakt deze bespreekbaar.
- Stelt zich open voor feedback en handelt hiernaar/neemt ontvangen feedback aan.
- Geeft op gepaste wijze feedback.
- Zet informatie- en communicatietechnologie (ICT) adequaat in, en past ICT-mogelijkheden op een integere en professionele wijze toe.
- Gebruikt e-health-toepassingen op gepaste wijze.

Beroepsrol 3 Samenwerkingspartner

De rol van de verpleegkundige als samenwerkingspartner is gericht op het samenwerken zowel met de zorgvrager als multidisciplinair, ten dienste van optimale zorg. Deze samenwerking gaat over de grenzen van gezondheidsorganisaties heen. Vanuit het perspectief van ondersteuning van zelfmanagement is de samenwerking in eerste instantie met zorgvrager en diens naaste.

Competentie 5

Complexiteit van zorg

De verpleegkundige gaat een vertrouwensrelatie aan, werkt effectief samen vanuit het principe van gezamenlijke besluitvorming met de zorgvrager en diens naasten en ondersteunt hen in het zelfmanagement.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Gaat contact aan met de zorgvrager, naasten en sociale netwerk, onderhoudt het contact en bouwt het zorgvuldig af.
- Toont respect voor de zorgvrager ongeacht diens sociale of economische status, levensbeschouwing, opleiding, ras, sekse of leeftijd, en ziet de zorgvrager als gelijkwaardige gesprekspartner.
- Erkent de zorgvrager als autonoom en zelfstandig individu die zelf de regie heeft over het eigen leven.
- Schat de gedachten en gevoelens van de zorgvrager in en doet moeite deze te begrijpen, evenals de onderliggende factoren voor diens gedrag, houdt daarbij rekening met verschillende achtergronden en culturen.
- Neemt een empathische houding aan.
- Houdt rekening met de waarden en normen, de wensen en gewoonten, en de behoefte aan privacy en de gevoelens van de zorgvrager en diens naasten.
- Overlegt met de zorgvrager en diens naasten (indien de zorgvrager hier toestemming voor geeft) en draagt zorg voor een gezamenlijke besluitvorming over de verpleegkundige zorg.
- Betrekt naasten en het sociale netwerk bij de zorgverlening (indien de zorgvrager hier toestemming voor geeft, en kan hen begeleiden).
- Herkent verstoringen in de relatie en maakt deze bespreekbaar.

De verpleegkundige werkt zowel binnen als buiten de eigen organisatie samen met andere beroepsbeoefenaren of instanties waarin zij/hij als autonome professional een bijdrage levert aan de kwaliteit en continuïteit van zorg.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Werkt samen op basis van gelijkwaardigheid met eigen en andere disciplines binnen en buiten de gezondheidszorg.
- Zoekt afstemming van de zorg met andere beroepsbeoefenaren en instanties zodat er geen overlappingsen, hiaten en tegenstrijdigheden ontstaan.
- Fungeert als contactpersoon tussen relevante beroepsbeoefenaren en/of instanties.
- Deelt kennis en informatie met andere zorgverleners en instanties zodat de continuïteit van zorg wordt gegarandeerd.
- Zorgt voor een duidelijke mondelinge en schriftelijke communicatie ten behoeve van de coördinatie en continuïteit van zorg.
- Maakt gebruik van de deskundigheid en specifieke rol van collega's en andere disciplines.
- Vervult zowel een autonome als een participatieve rol in de zorgverlening.
- Houdt bij beslissingen rekening met verschillende soorten belangen zoals de belangen van de zorgvrager, de professionele belangen en de organisatiebelangen.
- Is zich bewust van de teamdynamiek en kan deze effectief hanteren.
- Maakt adequaat gebruik van communicatiestrategieën, conflicthantering, onderhandelen, feedback geven.
- Gaat op gepaste wijze om met feedback, waardering en kritiek. Geeft hierin de eigen mening en komt op voor de eigen positie.
- Spreekt zorgverleners aan op het nakomen van gemaakte afspraken.
- Brengt zowel de zorgvragers als collega's en andere betrokken beroepsbeoefenaren inhoudelijk op de hoogte van de uitkomsten van (interprofessioneel) overleg.

De verpleegkundige draagt in een interprofessioneel team van professionals en zorgvrager(s) bij aan een gezamenlijke en gecoördineerde benadering van gezondheids- en functioneringsproblemen van de zorgvrager(s).

Indicatoren

De verpleegkundige

- Brengt de verpleegkundige expertise in bij het bepalen van het (gemeenschappelijke) beleid en laat daarbij zien over de grenzen van het verpleegkundige domein mee te kunnen denken.
- Draagt bij aan een klimaat waarin betrokken professionals samenwerken, door adequaat te communiceren met professionals en de zorgvrager bij het stellen van gemeenschappelijke doelen en interventies, tijdens de uitvoering van zorg en bij de evaluatie.
- Reflecteert samen met de andere professionals op het gezamenlijk functioneren.
- Herkent vroegtijdig situaties die mogelijk tot conflicten in de interprofessionele samenwerking kunnen leiden en past strategieën toe om dat conflict te voorkomen of te hanteren.

Beroepsrol 4 Reflectieve EBP-professional

De verpleegkundige in de rol als reflectieve EBP-professional betreft enerzijds het actueel houden van de eigen kennis en anderzijds het benutten van deze kennis voor de zorg en voor de deskundigheidsbevordering van (toekomstige) collega's. De verpleegkundigen geeft blijk van levenslang te leren, past de principes van evidence-based practice (EBP) toe en draagt bij aan innovatie.

Competentie 7

Complexiteit van redeneren

De verpleegkundige handelt vanuit een continu aanwezig onderzoekend vermogen leidend tot reflectie, evidence-based practice (EBP) en innovatie van de beroepspraktijk.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Heeft een onderzoekende houding: is kritisch, wil begrijpen, bereiken, delen, vernieuwen en weten.
- Werkt volgens principes van EBP: beste wetenschappelijk bewijs, professionele expertise, beschikbare materialen en middelen en de wensen van de zorgvrager om het beste besluit te nemen.
- Levert een bijdrage aan de uitvoering van praktijkgericht onderzoek.
- Draagt systematisch bij aan verbetering en vernieuwing van de zorgverlening.

Competentie 8**Complexiteit van redeneren**

De verpleegkundige werkt permanent aan de bevordering en ontwikkeling van de verpleegkundige beroepsgroep, haar/zijn eigen deskundigheid en die van haar/zijn directe (toekomstige) collega's door voortdurend actief (verschillende vormen van) kennis te zoeken en te delen en, indien van toepassing, in praktijkgericht onderzoek.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Draagt kennis uit naar anderen: deelt kennis.
- Brengt zowel nieuwe kennis met betrekking tot ontwikkelingen in de zorgverlening, als eigen expertise over op collega-verpleegkundigen en andere betrokken zorgverleners in de praktijk.
- Signaleert eigen kennistekort, gaat in de kennisbasis van de hbo-verpleegkundige op zoek naar antwoord op haar vragen en verantwoordt daarbij het brongebruik.
- Houdt actief nieuwe toepassingen en ontwikkelingen bij op het eigen vakgebied en past relevante informatie hieruit toe.
- Levert een bijdrage aan praktijkgericht onderzoek.
- Levert een aandeel in de taak die de organisatie heeft in het onderhouden van kennis en brengt levenslang leren in de praktijk.
- Adviseert en geeft consult aan collega's binnen en buiten de eigen organisatie.
- Geeft werkbegeleiding aan studenten en medewerkers.
- Zet verschillende begeleidingsstijlen op juiste momenten in.
- Bewaakt het leerproces van de student of nieuwe medewerker.
- Vervult een voorbeeldfunctie.

Competentie 9**Complexiteit van redeneren**

De verpleegkundige reflecteert voortdurend en methodisch op haar eigen handelen in de samenwerking met de zorgvrager en andere zorgverleners en betreft hierbij inhoudelijke, procesmatige en moreel-ethische aspecten van haar keuzes en beslissingen.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Reflecteert systematisch op eigen gedrag en ervaringen en maakt deze bespreekbaar.
- Kijkt terug op eigen handelen en signaleert wat er (niet) goed ging en probeert dat te verklaren vanuit de kennisbasis, en kan de eigen bekwaamheid vaststellen.
- Is zich bewust van de persoonlijke kwaliteiten en zet deze adequaat in.
- Toont initiatief en verantwoordelijkheid voor het eigen leerproces en werkzaamheden.
- Is zich bewust van discrepanties tussen eigen waarden en normen en professionele waarden en normen, en herkent effecten hiervan op eigen gedrag en dat van de ander.
- Toont professioneel gedrag tijdens de zorgverlening.

De verpleegkundige herkent en verheldert ethische problemen en beargumenteert de gekozen handelingen.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Herkent ethische problemen.
- Redeneert op een systematische wijze over ethische vragen en dilemma's.
- Betreft relevante wet- en regelgeving in haar besluitvorming.
- Hanteert eigen morele overtuigingen en gevoelens in de relatie met andersdenkenden.
- Gaat respectvol om met morele overtuigingen en gevoelens van andersdenkenden.
- Betreft diversiteit van zorgvragers in haar overwegingen en gaat met deze diversiteit respectvol om.
- Houdt rekening met de context; integreert betekenisverlening van de zorgvrager in de zorg; hoeft deze niet altijd te begrijpen, maar erkent het belang ervan voor de zorgvrager.
- Maakt afwegingen ten aanzien van diagnostiek, behandeling en zorg in het licht van: eigen deskundigheid, opvattingen en wensen van de zorgvrager, de belasting van de behandeling en zorg voor de zorgvrager en overige professionele maatstaven.
- Neemt standpunten in op grond van argumenten en leg haar standpunt ten overstaan van andere betrokkenen uit.
- Beoordeelt en waardeert andere opvattingen en argumentaties.
- Neemt verantwoordelijkheid voor het eigen handelen.

Beroepsrol 5 Gezondheidsbevorderaar

De verpleegkundige in de rol als gezondheidsbevorderaar gebruikt de verschillende vormen van preventie om (de last van) ziekte te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Daartoe denkt de verpleegkundige in termen van gedrag, leefstijl, gezondheid en preventie. De verpleegkundige richt zich hierbij op de zorgvrager, de omgeving van de zorgvrager en op andere zorgprofessionals.

De verpleegkundige signaleert structurele gezondheidsproblemen binnen de eigen werkcontext waarvoor nog geen passend zorgaanbod is, en bevordert de oplossing daarvan.

Competentie 10

Complexiteit van zorg en van redeneren

De verpleegkundige bevordert de gezondheid van de zorgvrager of groepen zorgvragers door het organiseren en toepassen van passende vormen van preventie die zich ook richten op het bevorderen van het zelfmanagement en het gebruik van het eigen netwerk van de zorgvrager.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Signaleert en interpreteert risicofactoren (waaronder leefstijlfactoren) en specifieke kenmerken van risicopopulaties.
- Past op grond van deze interpretatie en gebaseerd op preventietheorie, primaire, secundaire en tertiaire preventie toe.
- Voert preventieprogramma's uit.
- Voert een (buurt)analyse uit gericht op het signaleren van structurele gezondheidsproblemen.
- Stelt voor individuele en groepen zorgvragers preventieprogramma's en voorlichtingsprogramma's op.
- Signaleert de informatiebehoefte van de zorgvragers en diens naasten en brengt deze behoefte in kaart.
- Geeft informatie afgestemd op de vraag, de situatie, en de achtergrond van de zorgvrager en diens naasten.
- Geeft informatie gericht op kennisoverdracht en gedragsverandering en de bestending daarvan.
- Organiseert bijeenkomsten, stelt programma's op, past voorlichtingsmateriaal toe, en werkt mee aan screeningsprogramma's.
- Ondersteunt de zorgvrager bij het realiseren of handhaven van een zo groot mogelijke mate van autonomie in het dagelijks functioneren.
- Stimuleert en benut de eigen mogelijkheden van de zorgvrager en diens naasten.

Beroepsrol 6 Organisator

De verpleegkundige in de rol van organisator is ondernemend en initiatiefrijk, kan in verschillende contexten werken. De verpleegkundige neemt leiderschap in het verpleegkundig handelen, de samenwerking en de organisatie. Zij overziet en begrijpt de financieel-economische en bedrijfsmatige belangen die bij de zorg spelen. De verpleegkundige levert een bijdrage aan de continuïteit en coördinatie van het totale zorgproces.

Competentie 11

Complexiteit van context en van redeneren

De verpleegkundige toont leiderschap in het verpleegkundig handelen en in de samenwerking met anderen en weegt de verschillende belangen waarbij het belang van de zorgvrager voorop staat.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Toont klinisch leiderschap: proactieve houding, kennis van zaken, verantwoordelijkheid (durven) nemen, ondernemend en initiatiefrijk.
- Hanteert voorwaarden voor een goed werkklimaat en therapeutisch klimaat. Dit varieert van het signaleren en opsporen van knelpunten tot het nemen van initiatief om knelpunten op te lossen.
- Signaleert kansen, mogelijkheden en/of knelpunten en onderneemt daarop gerichte actie en biedt oplossingen aan en denkt vooruit hoe problemen kunnen worden voorkomen.
- Neemt het voortouw in crisissituaties.
- Levert een bijdrage aan de ontwikkeling van het beleid van de organisatie-eenheid. Is in staat tot het meedenken over en uitvoeren van dat beleid. Kan bovendien signalen oppikken die kunnen leiden tot verandering.
- Vervult een voorbeeldfunctie.

Competentie 12**Complexiteit van context en van zorg**

De verpleegkundige plant en coördineert de zorg rondom de zorgvrager of groep zorgvragers.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Coördineert de zorgverlening zodat er geen overlappingen, hiaten en tegenstrijdigheden ontstaan.
- Maakt gebruik van verschillende hulpmiddelen die coördinatie van zorg ondersteunen (zorgdossier, klinische paden, verpleegbeleid).
- Hanteert en stuurt op effectieve wijze informatie.
- Maakt een werkplanning en geeft hierbij prioriteiten aan.
- Hanteert (ICT-)registratie- en informatiesystemen.
- Gaat op effectieve en efficiënte wijze om met materiële, financiële en personele middelen om.
- Begrijpt de financieel-economische en bedrijfsmatige belangen van de zorgorganisatie.
- Neemt verantwoordelijkheid voor het betaalbaar houden van de gezondheidszorg.
- Denkt in ketens: kent de verschillende actuele (in)formele organisaties in de gezondheidszorg en zorgnetwerken, en weet deze tijdig in te schakelen.

Competentie 13**Complexiteit van context**

De verpleegkundige neemt verantwoordelijkheid voor de veiligheid van zorgvragers en medewerkers binnen de organisatie.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Bewaakt de veiligheid van de zorgvrager.
- Meldt fouten en incidenten, signaleert en rapporteert mogelijkheden tot verbetering van de veiligheid.
- Is op de hoogte van veiligheidsbeleid, zowel landelijk als in de eigen organisatie.
- Toont voorbeeldgedrag in het hanteren van veiligheidsnormen.
- Hanteert screeningsmethoden waarmee risicofactoren in kaart worden gebracht.
- Kan bijna-incidenten herkennen en adequaat reageren.

Beroepsrol 7 Professional en kwaliteitsbevorderaar

De verpleegkundige levert een bijdrage aan de structurele verbetering van de kwaliteit van het totale zorgproces, en verbindt de zorgverbeteringen met het kwaliteitssysteem van de organisatie. Ook het professioneel gedrag van de verpleegkundige is een belangrijke component van de professionaliteit.

Competentie 14

Complexiteit van context en van redeneren

De verpleegkundige monitort, meet en screent de zorgverlening zowel op het niveau van de individuele zorgverlening als op het niveau van de eenheid waarin zij/hij werkt om goede kwaliteit van zorg te borgen dan wel zorg te verbeteren.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Verzamelt systematisch gegevens over de (kwaliteit van de) zorgverlening in de registratiesystemen van de werkeenheden.
- Voegt gegevens op individueel niveau samen tot gegevens op het niveau van de werkeenheden en kan deze gegevens adequaat interpreteren.
- Formuleert standaarden of kwaliteitsindicatoren voor verpleegkundige zorg en gebruikt de standaarden en indicatoren om de zorgkwaliteit te beoordelen.
- Maakt, bij kwaliteitsvraagstukken, een analyse van de huidige situatie om de factoren te identificeren die de zorgkwaliteit beïnvloeden.
- Stelt een implementatieplan op dat gebaseerd is op voorafgaande analyse en op implementatietheorie.
- Borgt verbeteringen in de zorg in de werkprocessen en de organisatie van de werkeenheden.

Competentie 15

Complexiteit van redeneren

De verpleegkundige levert een bijdrage aan kwaliteitssystemen binnen de organisatie en is betrokken bij het lokaal toepasbaar maken en uitvoeren van standaarden, richtlijnen, protocollen en zorgtechnologie, signaleert het ontbreken en draagt bij aan de ontwikkeling hiervan.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Verbindt de kwaliteitsverbeteringen van de werkeenheden met het kwaliteitssysteem van de organisatie.
- Gebruikt de organisatiestructuur van de werkeenheden en van de zorgorganisatie bij het uitvoeren van zorgverbeteringen.
- Vertaalt standaarden, richtlijnen en andere evidence in protocollen, werkwijzen en tools voor de werkeenheden.
- Verwerkt passende zorgtechnologie in zorgprocessen om deze te verbeteren.

De verpleegkundige levert een positieve en actieve bijdrage aan de beeldvorming en de ontwikkeling van de verpleegkunde vanuit een historisch, institutioneel en maatschappelijk perspectief.

Indicatoren

De verpleegkundige

- Gedraagt zich volgens de professionele standaard (beroepscode), de regels van de organisatie en wetgeving.
- Is zich bewust van discrepanties tussen eigen waarden en normen en professionele waarden en normen, en herkent de effecten hiervan op het eigen gedrag en dat van anderen.
- Neemt standpunten in vanuit verpleegkundige waarden en normen, verheldert deze en beargumenteert deze.
- Neemt verantwoordelijkheid voor het eigen handelen.
- Herkent de gevolgen van politieke en maatschappelijke ontwikkelingen in de zorg.
- Draagt bij aan de positieverbetering van de eigen beroepsgroep door te participeren in werkgroepen en netwerken van belangen- of beroepsorganisaties.

Competentieniveaus

In de opleiding worden drie fasen onderscheiden: de propedeuse, de kernfase en de afstudeerfase. Per fase worden de competenties op een hoger complexiteitsniveau ontwikkeld, waarbij het niveau van fase 3 het eindniveau van de competenties van de opleiding beschrijft.

Daarnaast wordt 'complexiteit' onderscheiden in drie soorten complexiteit: complexiteit van zorg, complexiteit van de context waarin de student-verpleegkundige functioneert, complexiteit van redeneren. Dit is natuurlijk een kunstmatig onderscheid, want in de praktijk is er volop interactie tussen deze drie soorten complexiteit. Elke competentie is ingedeeld in het soort complexiteit waar de focus ligt.

Tabel 1: Competentieniveaus per fase en naar vormen van complexiteit

Niveau	Fase	Complexiteit
Niveau 1	Propedeuse	Laagcomplexere zorg Laagcomplexere context Vanuit standaarden werken en redeneren
Niveau 2	Kernfase	Middencomplexere zorg Middencomplexere context Improviseren
Niveau 3	Afstudeerfase	Hoogcomplexere zorg Hoogcomplexere context Ontwerpen

Complexiteit van de zorgsituatie

De complexiteit van de zorgsituatie wordt aan de hand van elf kenmerken bepaald:

1. stabiliteit van de zorgsituatie
2. kans op risicovolle situaties
3. meervoudige problematiek
4. multidisciplinaire samenwerking
5. verpleegtechnische interventies
6. ziekte-inzicht
7. gemotiveerdheid
8. intensieve zorg
9. beschikbaarheid mantelzorg
10. begeleiding mantelzorg
11. communicatiemogelijkheden

Per situatie worden deze elf kenmerken ingeschat en gewogen, waarna een conclusie over de complexiteit van de zorgsituatie getrokken kan worden (zie ook: tabel 2 Complexiteit van zorg).

Tabel 2: Complexiteit van zorg

	Niveau 1 Laagcomplex	Niveau 2 Middencomplex	Niveau 3 Hoogcomplex
Stabiliteit van de zorgsituatie	Gezondheidstoestand en gedrag is stabiel, wisselt beperkt en is voorspelbaar	Gezondheidstoestand en gedrag zijn redelijk voorspelbaar; er is maximaal twee keer per dag herziening van de zorgplanning nodig	Gezondheidstoestand en gedrag zijn sterk wisselend en onvoorspelbaar; er is voortdurend herziening van de zorgplanning nodig
Kans op risicovolle situaties	Gering	Aanwezig, maar niet groot	Zullen zich vrijwel zeker voordoen
Meervoudige problematiek	Eén of twee soorten problemen of handicaps (somatisch en/of psychisch), die elkaar nauwelijks beïnvloeden	Maximaal twee soorten problemen of handicaps (somatisch en/of psychisch), die elkaar kunnen beïnvloeden	Er zijn drie of meer soorten problemen of handicaps (somatisch en/of psychisch), die elkaar kunnen beïnvloeden
Multidisciplinaire samenwerking	Samenwerking met ten hoogste twee andere disciplines	Samenwerking met ten hoogste drie andere disciplines	Samenwerking met vier of meer andere disciplines
Verpleegtechnische interventies (w.o. risicovolle en voorbehouden handelingen)	Verpleegtechnische vaardigheden beperken zich tot vaardigheden niveau 1 (zie lijst) ¹	Verpleegtechnische vaardigheden omvatten vaardigheden van niveau 2 (zie lijst) ¹	Verpleegtechnische vaardigheden omvatten vaardigheden van niveau 3 (zie lijst) ¹
Ziekte-inzicht	De patiënt heeft voldoende ziekte-inzicht: kan veranderingen signaleren en hierop anticiperen / adequaat reageren	De patiënt heeft beperkt ziekte-inzicht: kan veranderingen signaleren, maar is onvoldoende in staat hierop te anticiperen / adequaat te reageren	De patiënt heeft (vrijwel) geen ziekte-inzicht: kan veranderingen zelf niet signaleren, heeft voortdurend verscherpt toezicht nodig
Gemotiveerdheid	Gemotiveerd, of eenvoudig te motiveren tot het volgen van behandeling	De motivatie voor het volgen van de behandeling wordt door angst en/of onzekerheid beperkt	De patiënt is niet of nauwelijks gemotiveerd en niet of nauwelijks te motiveren tot het volgen van de behandeling
Intensieve zorg	Behoeft geen intensieve zorg	Behoeft maximaal twee maal per dag intensieve zorg	Behoeft meer dan twee maal per dag intensieve zorg
Beschikbaarheid mantelzorg	Mantelzorg is volledig beschikbaar	Mantelzorg is aanwezig tijdens bezoeken	Er is geen mantelzorg beschikbaar
Begeleiding mantelzorg	Geen begeleiding van mantelzorg nodig; de patiënt informeert zijn mantelzorgers over zijn toestand en behandeling	Mantelzorg heeft aandacht en inspanning tijdens bezoeken en geplande gesprekken met arts en andere disciplines	Mantelzorg heeft voortdurend aandacht en inspanning

¹ Lijst opgesteld door AMC, OLVG, HvA. Lijst is niet toegevoegd aan deze uitgave.

Communicatie- mogelijkheden	Communiqueert adequaat (spreken, schrijven, gebaren, luisteren, zien)	Communicatiemogelijkheden worden bemoeilijkt door emotionele gevolgen (angst / onzekerheid / boosheid) van opname en behandeling	Beperkte communicatiemogelijkheden, er is voortdurende aandacht en inspanning nodig
--	--	--	--

Complexiteit van de context

De complexiteit van de context waarin de student-verpleegkundige werkt, wordt aan de hand van zeven kenmerken bepaald:

De mate waarin

1. de dienst/werkzaamheden voorspelbaar verlopen;
 2. de kwantiteit van het aanwezige personeel aansluit bij de zorgvraag van de patiëntenpopulatie;
 3. de kwaliteit van het aanwezige personeel aansluit bij de zorgvraag van de patiëntenpopulatie;
 4. de samenwerking en verhouding met collega's en leidinggevende goed is;
 5. andere disciplines en ondersteunende diensten bereikbaar zijn;
 6. protocollen, voorschriften en afspraken aanwezig en duidelijk zijn;
 7. benodigde materialen aanwezig zijn;
 8. de patiënten die in zorg zijn al bekend zijn (de snelheid van de *turn over* van de patiëntengroep).
- (zie ook: tabel 3 complexiteit van de context)

Tabel 3: Complexiteit van de context

Niveau 1 Laagcomplexiteit	Voor alle zeven kenmerken geldt dat deze in voldoende mate aanwezig zijn. De dienst/werkzaamheden verlopen voorspelbaar, zonder onverwachtse situaties. Er is gelegenheid om te overleggen met de begeleider of andere personen. Het personeel zoals dat volgens het dienstrooster gepland staat is aanwezig. Relevante andere disciplines en ondersteunende diensten zijn bereikbaar, materiaal is aanwezig. Het handelen kan gebaseerd worden op de aanwezige protocollen, voorschriften en afspraken, en die voldoende instructie geven om het handelen op te baseren. Er zijn nauwelijks of geen nieuwe patiënten in zorg.
Niveau 2 Middencomplexiteit	Twee of drie van de kenmerken zijn niet aanwezig. Er is <i>bijvoorbeeld</i> een acute situatie, zoals een reanimatie, waarbij de kwantiteit van het personeel niet voldoende blijkt te zijn. Een van de collega-verpleegkundigen meldt zich vlak voor het begin van diens dienst ziek. Medische ondersteuning is niet bereikbaar. Het juiste protocol is niet aanwezig. Er zijn verscheidene nieuwe patiënten in zorg.
Niveau 3 Hoogcomplexiteit	Ten minste vier van de kenmerken zijn niet aanwezig. Er zijn <i>bijvoorbeeld</i> verscheidene onverwachtse situaties in een dienst. De middelen en materialen zijn afwezig. De protocollen, voorschriften en afspraken voorzien niet in de situatie waarin wel gehandeld moet worden. Niemand coördineert de werkzaamheden, en ieder doet zonder goed samen te werken het eigen werk. De verhoudingen tussen enkele collega's zijn verstoord, tijdens het werk is dat goed merkbaar. Artsen, andere disciplines en ondersteunende diensten hebben het druk, en zijn moeilijk bereikbaar. Er zijn veel nieuwe patiënten in zorg.

Complexiteit van redeneren

De complexiteit van redeneren door de student-verpleegkundige werkt, wordt aan de hand van een vereenvoudigde versie van de cognitieve taxonomie van Bloom bepaald.

Tabel 4: Complexiteit van redeneren

Niveau 1 Vanuit standaarden denken en werken	<p>De student kan over standaardsituaties redeneren en kan de standaarden (bijvoorbeeld protocollen, veel voorkomende aandoeningen die volgens een vast beeld en beloop te beschrijven zijn) uitleggen.</p> <p>Hierbij gaat het allereerst om <i>kennis</i>. De student laat bij de competenties zien in staat te zijn relevante (achtergrond)kennis te reproduceren, of verwerft deze kennis actief en doelgericht. Van de student wordt verwacht dat hij/zij kennis van relevante feiten, van relevante werkwijzen en van relevante theorieën heeft of weet te verwerven.</p> <p>Verder gaat het om <i>begrijpen</i>. Hierbij wordt het 'alleen maar weten' omgezet in inzicht, het kunnen <i>toepassen</i> (het kunnen gebruiken door in eenvoudige en overzichtelijke situaties te kiezen) en de toepassing kunnen verantwoorden.</p>
Niveau 2 Improviseren	<p>De student stelt vragen over de standaarden, laat blijken onderscheid te maken in situaties waarin de standaard toereikend is en wanneer deze niet (meer) voldoet. Hierbij gaat het om minder overzichtelijke situaties, waarin de student logisch redeneert. De student laat merken vanuit vragen en hypothesen te kunnen werken, te kunnen ordenen en tot een geldige conclusie te kunnen komen.</p>
Niveau 3 Ontwerpen	<p>De student laat zien tot creatief denken in staat te zijn. De student verenigt kennis uit verschillende bronnen tot iets nieuws. Voor de niet-standaardsituaties worden eigen oplossingen gevonden en verantwoord.</p> <p>Voor de verantwoording van de eigen oplossingen en de beoordeling/evaluatie van de oplossingen van anderen formuleert en hanteert de student zowel interne criteria², als externe criteria³.</p>

² criteria die voortkomen uit de eisen die in het algemeen aan het 'product' van de oplossing gesteld worden, bijvoorbeeld effectiviteit.

³ criteria die vanuit het specifieke doel aan het product worden gesteld, bijvoorbeeld aanvaardbaarheid voor deze specifieke patiënt.

Mate van zelfstandigheid via het aangepaste ZelCom-model

Tabel 5: Matrix Complexiteitsniveau 1 - Zelfstandigheid

<p style="text-align: center;">Niveau 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laagcomplexe zorg • Laagcomplexe context • Redeneren en werken vanuit standaarden 		
Zelfstandigheid: laag (Z1)	Zelfstandigheid: gemiddeld (Z2)	Zelfstandigheid: hoog (Z3)
Instructie, begeleiding en/of toezicht	Tussentijdse begeleiding of begeleiding op afstand of op afroep	Weinig sturing en begeleiding
Overlegt over te maken keuzes	Vrijheid van handelen binnen vastgesteld kader	Grote vrijheid van handelen
Schakelt hulp in bij onverwachte omstandigheden	Gedeeltelijk verantwoordelijk voor eindresultaat	Grote verantwoordelijkheid voor eindresultaat
Verantwoordelijk voor goede uitvoering van eigen werkzaamheden	Stimuleert of begeleidt anderen	Geeft leiding aan anderen
Onderbouwt standpunten met redenties van anderen	Onderbouwt, met hulp, standpunten met een volledig redeneerproces (van signaleren t/m handelen).	Onderbouwt, zelfstandig, standpunten met een volledig redeneerproces (van signaleren t/m handelen).

Tabel 6: Matrix Complexiteitsniveau 2 - Zelfstandigheid

Niveau 2		
<ul style="list-style-type: none"> • Middencomplexe zorg • Middencomplexe context • Improviseren: redeneren en werken buiten standaarden (als deze niet toereikend zijn) 		
Zelfstandigheid: laag (Z1)	Zelfstandigheid: gemiddeld (Z2)	Zelfstandigheid: hoog (Z3)
Instructie, begeleiding en/of toezicht	Tussentijdse begeleiding of begeleiding op afstand of op afroep	Weinig sturing en begeleiding
Overlegt over te maken keuzes	Vrijheid van handelen binnen vastgesteld kader	Grote vrijheid van handelen
Schakelt hulp in bij onverwachte omstandigheden	Gedeeltelijk verantwoordelijk voor eindresultaat	Grote verantwoordelijkheid voor eindresultaat
Verantwoordelijk voor goede uitvoering van eigen werkzaamheden	Stimuleert of begeleidt anderen	Geeft leiding aan anderen
Onderbouwt standpunten met redematies van anderen	Onderbouwt, met hulp, standpunten met een volledig redeneerproces (van signaleren t/m handelen).	Onderbouwt, zelfstandig, standpunten met een volledig redeneerproces (van signaleren t/m handelen).

Tabel 7: Matrix Complexiteitsniveau 3 - Zelfstandigheid

Niveau 3		
<ul style="list-style-type: none"> • Hoogcomplexe zorg • Hoogcomplexe context • Ontwerpen: redeneren en werken vanuit eigen ontwerpen voor niet-standaardsituaties 		
Zelfstandigheid: laag (Z1)	Zelfstandigheid: gemiddeld (Z2)	Zelfstandigheid: hoog (Z3)
Instructie, begeleiding en/of toezicht	Tussentijdse begeleiding of begeleiding op afstand of op afroep	Weinig sturing en begeleiding
Overlegt over te maken keuzes	Vrijheid van handelen binnen vastgesteld kader	Grote vrijheid van handelen
Schakelt hulp in bij onverwachte omstandigheden	Gedeeltelijk verantwoordelijk voor eindresultaat	Grote verantwoordelijkheid voor eindresultaat
Verantwoordelijk voor goede uitvoering van eigen werkzaamheden	Stimuleert of begeleidt anderen	Geeft leiding aan anderen
Onderbouwt standpunten met redenties van anderen	Onderbouwt, met hulp, standpunten met een volledig redeneerproces (van signaleren t/m handelen).	Onderbouwt, zelfstandig, standpunten met een volledig redeneerproces (van signaleren t/m handelen).

Bronnen

Bulthuis P. Het ZelCommodel, grip op competentieniveaus. Examens 2013;2:5-10.

Lambregts J, Grotendorst A, Van Merwijk C, redactie. Bachelor Nursing 2020. Een toekomstbestendig opleidingsprofiel 4.0. Houten: BSL; 2016.

Latour CHM, Dobber JTP. CanMEDS: Competentieset van HBO-Verpleegkunde. Amsterdam: HVA; 2013.